جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری
وزیر

بسمه تعالی

تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶
شماره ۹/۱۹۵۹۲۹
پیوست: .....

آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها

مقدمه

ثبت پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی در کانونی ملی، افزون بر آنکه به عنوان بخشی از پژوهش‌های کشور در بیانات مقام معظم رهبری به‌طور کلی بدان تأکید شده (۱۳۸۵/۷/۱۳)، در بند ۲-۴ سیاست‌های کلی علم و فناوری ـ نظام آموزش عالی، تحقیقات، و فناوری (۱۳۹۳/۶/۲۹) و در بندهای بسیاری از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲/۱۱/۲۹) و همچنین قانون برنامهٔ پنج‌سالهٔ توسعهٔ جمهوری اسلامی ایران (از جمله در ماده ۱۶ بند و ـ ۶) نیز آشکار یا نهان آمده است. چنین رویکردی در سطح نظام علم و فناوری کشور؛ وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری؛ دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها؛ و استادان و پژوهشگران دارای دستاوردهای بسیاری است که برخی از آنها عبارت‌اند از:

- ☐ نگه‌داری و حفظ اطلاعات در یک آرشیو ملی با شیوه‌های استاندارد و ایفای نقش پایگاه دادهٔ یکپارچهٔ ملی و اعتباربخشی به داده‌های پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها با ثبت و تأیید آنها؛
- ☐ سازمان‌دهی و نمایه‌سازی علمی، استاندارد، و یک‌پارچهٔ اطلاعات با کاربرد اصطلاح‌نامه‌ها و واژه‌نامه‌های تخصصی و همچنین فهرست‌های مستند نام‌ها؛
- ☐ مشاهده‌پذیری (VISIBILITY) بیشتر دستاوردهای پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در کشور به زبان فارسی و در جهان با ارائهٔ آنها از یک درگاه ملی به زبان‌های دیگر؛
- ☐ همانندجویی در پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها و کمک به دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها و استادان در پیش‌گیری از بدرفتاری‌های علمی؛
- ☐ مدیریت یکسان و یکپارچهٔ مالکیت فکری و کپی‌رایت؛
- ☐ مدیریت دسترسی یکسان و یکپارچه در سطح ملی به اطلاعات پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها و پیش‌گیری از سردرگمی کاربران در مراکز اطلاع‌رسانی و وبگاه‌های گوناگون؛
- ☐ پیش‌گیری از دوباره‌کاری در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و افزایش بهره‌وری ملی و همچنین آسان‌سازی یافتن موضوع برای پژوهش در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها؛

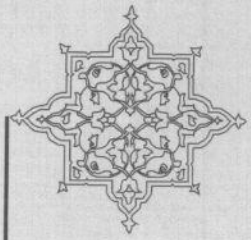

- ☐ دسترسی بهتر پژوهشگران به پیشینهٔ پژوهش در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و کاربرد یافته‌های پیشین و هم‌افزایی بیشتر پژوهش‌ها؛
- ☐ شناخت وضعیت علمی و پژوهشی هر یک از مؤسسه‌ها، گروه‌ها، و استادان به تنهایی و در مقایسه با یک‌دیگر و شناخت جامع از عملکرد استادان در راهنمایی، مشاوره، و داوری پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در کشور؛
- ☐ آسان‌سازی پیوند صنعت، دولت، و دانشگاه در چارچوب نظام ملی نوآوری از رهگذر یک پایگاه جامع و ملی از پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها و تقوییت سمت عرضه در بازار پژوهش؛
- ☐ هدایت پژوهش در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها با بازخورد از کارهای انجام شده و در دست انجام و پشتیبانی آسان‌تر از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها برای نهادهای گوناگون و هم‌راستاسازی آنها با نیازها و درخواست‌ها و سندهای بالادست مانند نقشهٔ جامع علمی کشور؛
- ☐ شناخت کارایی و اثربخشی پژوهش در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در سطح ملی و اندازهٔ نیازمحوری و پاسخ‌گویی آنها به درخواست‌های جامعه؛
- ☐ آسان‌سازی یافتن تخصص (Expertise retrieval) برای صنعت و دولت از رهگذر یک پایگاه جامع و ملی از پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها و کمک به اشتغال دانش‌آموختگان؛
- ☐ شبکه‌سازی علمی و تخصصی میان پدیدآوران پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها؛
- ☐ نگاشت روندهای پیشین پژوهش کشور در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها بر پایهٔ متن کامل آنها؛
- ☐ شناخت روندهای آیندهٔ پژوهش کشور در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها بر پایهٔ پیشنهاد آنها؛
- ☐ پایش یکپارچهٔ اطلاعات پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها بر پایهٔ طرح آمایش سرزمین و کاربرد دستاوردهای آن در سیاست‌گذاری علم و فناوری؛
- ☐ انجام طرح‌های ملی و راهبردی زبان‌شناسی رایانشی مانند ساخت پیکره‌های علمی؛
- ☐ اشاعهٔ داده‌های کمی (آماری) و کیفی گردآوری شده در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها؛
- ☐ انجام پژوهش‌های گوناگون علم‌سنجی روی اطلاعات یکپارچهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌ها، مانند تولید نقشهٔ روزآمد از دانش کشور، تولید نمایه‌نامه‌های علم‌سنجی، تحلیل و تولید شبکه‌های همکاری پژوهشگران و مؤسسه‌ها؛
- ☐ ارزیابی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها بر پایهٔ دستاوردهای آنها پس از دفاع و در طول زمان و شناخت پایان‌نامه‌ها و رساله‌های برتر؛

- ☐ دست‌یابی به داده‌های کلان (Big data) و تحلیل آنها با کاربرد روش‌های نوین مانند داده‌کاوی و متن‌کاوی؛
- ☐ تحلیل یکپارچهٔ لاگ‌های جست‌وجو و اطلاعات بازیابی شده برای دست‌یابی به رویکردهای کاربران و نیازهای پژوهشی؛
- ☐ راه‌اندازی و تثبیت جایگاهی نهادی و یکپارچه برای تصویب استانداردها و رهنمودها، نظارت، بررسی، و مشاوره در زمینهٔ درستی و اخلاق پژوهش در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها.

از این‌رو، با تصویب این آیین‌نامه زمینهٔ لازم برای ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها فراهم می‌آید.

فصل نخست. تعریف واژه‌ها

ماده ۱. در این آیین‌نامه مراد از هر یک از واژه‌های زیر، تعریف برابر آنهاست:

۱-۱. **وزارت:** وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری؛

۱-۲. **وزیر:** وزیر علوم، تحقیقات، و فناوری؛

۱-۳. **مؤسسه:** دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، یا مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی، یا فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر «وزارت»؛

۱-۴. **ایرانداک:** پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران؛

۱-۵. **پارسا:** پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد و/ یا رسالهٔ دکترای تخصصی دانش‌آموختهٔ مؤسسه؛

۱-۶. **اصالت محتوا:** استفادهٔ مجاز و اخلاقی از نوشته‌های دیگران در نگارش «پارسا»؛

۱-۷. **همانندجو:** سامانهٔ تحت وب که با دریافت متن از کاربر و مقایسهٔ خودکار آن با متن کامل «پارسا»های موجود در پایگاه‌های «ایرانداک»، نوشته‌های همانند را بازیابی و اندازهٔ همانندی و منبع اطلاعات همانند را نمایش می‌دهد.

فصل دوم. ثبت پیشنهاده (پروپوزال) و «پارسا»

ماده ۲. «مؤسسه»ها موظف هستند، از این پس پیشنهاد «پارسا»های مصوب دانشجویان خود را که طبقه‌بندی (محرمانه، خیلی محرمانه، سری، به‌کلی سری، یا مانند آنها) ندارند، در سامانه‌های اطلاعاتی «ایرانداک»، ثبت و تأیید و متن کامل آنها را در قالب و به شیوه‌ای که «ایرانداک» تعیین می‌کند، بارگذاری کنند. ارائهٔ گواهی ثبت پیشنهاد «پارسا»های دانشجویان برای تأیید نهایی آنها و همچنین هر گونه پرداخت مالی به استادان راهنما و مشاور یا دانشجویان، به ترتیبی که در آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های مربوطه تعیین خواهد شد، الزامی است.

ماده ۳. «مؤسسه»ها موظف هستند، از این پس «پارسا»های دانشجویان خود را که طبقه‌بندی (محرمانه، خیلی محرمانه، سری، به‌کلی سری، یا مانند آنها) ندارند، پس از دفاع، در سامانه‌های اطلاعاتی «ایرانداک»، ثبت و تأیید و متن کامل آنها را در قالب و به شیوه‌ای که «ایرانداک» تعیین می‌کند، بارگذاری کنند. ارائهٔ گواهی ثبت برای دانش‌آموختگی دانشجویان و همچنین تخصیص امتیاز در ترفیع پایه و ارتقای مرتبهٔ اعضای هیئت علمی «مؤسسه»ها و همچنین هر گونه پرداخت مالی به «مؤسسه‌ها»؛ استادان راهنما، مشاور، و داور؛ یا دانشجویان، به ترتیبی که در آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های مربوطه تعیین خواهد شد، الزامی است.

ماده ٤. «مؤسسه‌ها» موظف هستند، متن کامل «پارسا»های دانش‌آموختگانِ دست‌کم سه سال پیشین خود را در سامانه‌های اطلاعاتی «ایرانداک»، ثبت و تأیید و متن کامل آنها را در قالب و به شیوه‌ای که «ایرانداک» تعیین می‌کند، بارگذاری نمایند.

فصل سوم. اشاعه و دسترسی

ماده ۵. «ایرانداک» موظف است اطلاعات پیشنهادها و «پارسا»ها را به شکل زیر و به صورت رایگان در محیط وب اشاعه دهد:

۵-۱. اطلاعات کتاب‌شناختی و چکیدهٔ پیشنهاد «پارسا»ها را پس از ثبت در سامانه‌های اطلاعاتی «ایرانداک»؛

۵-۲. متن کامل پیشنهادهٔ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد را پس از گذشت ۱۲ ماه و متن کامل پیشنهاد رساله‌های دکترای تخصصی را پس از گذشت ۲۴ ماه از زمان تصویب در «مؤسسه». این زمان می‌تواند برای پیشنهادهای خاص، با درخواست «مؤسسه» به ترتیب تا ۱۸ و ۳۶ ماه افزایش یابد؛

۵-۳. اطلاعات کتاب‌شناختی، چکیده، ۲۰ صفحهٔ نخست، و فهرست منابع «پارسا»ها را پس از ثبت در سامانه‌های اطلاعاتی «ایرانداک»؛

۵-۴. متن کامل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد را پس از گذشت ۱۸ ماه و رساله‌های دکترای تخصصی را پس از گذشت ۳۰ ماه از تاریخ دفاع موفقیت‌آمیز دانشجو.

ماده ٦. اشاعهٔ اطلاعات پیشنهادها و «پارسا»هایی که پیش‌تر در «ایرانداک» گردآوری شده‌اند، بر پایهٔ ماده پنج آیین‌نامه انجام می‌شود.

ماده ۷. اشاعهٔ اطلاعات پیشنهادها و «پارسا»ها در بیرون از چارچوب مواد پنج و شش، با توافق «ایرانداک» و هر یک از «مؤسسه»ها یا تصمیم وزیر امکان‌پذیر است.

فصل چهارم. اصالت محتوا

ماده ۸. «مؤسسه‌ها» موظف هستند با بازنگری در فرایندهای آموزش، از زمان ابلاغ این آیین‌نامه به بعد، پیش از تصویب پیشنهادهٔ «پارسا»ها، اصالت محتوای آنها را با کاربرد «همانندجو» و پیشینهٔ آنها را با کاربرد سامانه‌های دیگر «ایرانداک» بررسی کنند.

ماده ۹. «مؤسسه‌ها» موظف هستند با بازنگری در فرایند دانش‌آموختگی، از زمان ابلاغ این آیین‌نامه به بعد، پیش از دفاع از «پارسا»ها، اصالت محتوای آنها را با کاربرد «همانندجو» بررسی کنند.

ماده ۱۰. تعیین اصالت محتوا در هر مدرک و داوری دربارهٔ آن، بر پایهٔ گزارش «همانندجو»، بسته به مورد بر عهدهٔ «مؤسسه»ها است.

فصل پنجم. خط‌مشی‌ها

ماده ۱۱. «ایرانداک» موظف است دسترسی «مؤسسه‌ها» را به «همانندجو» برای بررسی اصالت «پارسا»ها فراهم کند.

ماده ۱۲. «ایرانداک» موظف است حقوق مادی و معنوی «مؤسسه»ها و پدیدآوران را در زمینهٔ محتوای تمام‌متن آنها که در «همانندجو» بررسی می‌شوند، رعایت کند.

ماده ۱۳. «ایرانداک» موظف است محرمانگی نتایج همانندجویی و حریم خصوصی پدیدآوران را حفظ کند و گزارش میزان و محل همانندی هر «پارسا» را تنها به دانشجو و استادان راهنما و مشاور آن «پارسا» و کسان دیگری ارائه نماید که وزیر و رئیس هر «مؤسسه» تعیین می‌کنند. تولید و ارائهٔ گزارش‌ها و تحلیل‌های علمی و مدیریتی بدون نام پدیدآوران شدنی است.

ماده ۱٤. ستاد «وزارت» و «مؤسسه»ها موظف هستند بر پایهٔ اطلاعات و تحلیل‌های «همانندجو» و گزارش‌هایی که «ایرانداک» در سطح «وزارت» و «مؤسسه» ارائه می‌نماید، برای بهبود درستی و اخلاق پژوهش و کاهش بدرفتاری علمی، سیاست‌گذاری و اقدام کنند.

ماده ۱۵. ستاد «وزارت» موظف است میزان مشارکت «مؤسسه»ها را در اجرای این آیین‌نامه و همچنین میزان همانندی «پارسا»های هر مؤسسه را برابر گزارش سالانهٔ ایرانداک، در ارزیابی و رتبه‌بندی‌های آنها لحاظ کند.

ماده ۱۶. ستاد «وزارت» موظف است، هر گونه آمار لازم از وضعیت و شمار پیشنهادها و «پارسا»ها را برای هدف‌های گوناگون از پایگاه ثبت آنها در «ایرانداک» دریافت کند.

ماده ۱۷. بالاترین مقام «مؤسسه»ها مسئولیت درستی اجرای این آیین‌نامه را بر عهده دارند و موظف هستند، فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی، و ترویجی لازم را برای درستی و اخلاق پژوهش و رعایت حقوق پدیدآوران محتوای علمی و پژوهشی، پیش‌بینی و پیوسته اجرا کنند.

فصل ششم. منابع مالی

ماده ۱۸. منابع مالی لازم برای پشتیبانی، روزآوری، و خدمات «همانندجو» در «ایرانداک» از محل درآمدهای آن تأمین می‌شود.

این آیین‌نامه در شش فصل و ۱۸ ماده در تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶ به تصویب وزیر علوم، تحقیقات، و فناوری رسیده و اجرای آن از تاریخ ابلاغ لازم است.

دکتر محمد فرهادی